

Arbetardemokratin och kampen för socialismen

Resolutionsförslag från Fjärde Internationalens Förenade Sekretariat till XI:e världskongressen 1979

Utgiven av Röda Rummet 1978

Översättning: *Freddy Olsson*

Inledning

Följande teser har antagits av Fjärde Internationalens Förenade Sekretariat. De har framlagts i den diskussion som skall föregå vår rörelses elfte världskongress, där de skall diskuteras och ställas till omröstning.

På grund av den programmatiska betydelsen av det ämne som de behandlar, och som rör en av de viktigaste debatterna som nu pågår inom den internationella arbetarrörelsen, har Förenade Sekretariatet beslutat att öppna en offentlig debatt kring dessa teser. Som en följd av detta beslut lovar vi att publicera diskussionsbidrag, kritik, tillägg eller motinlägg, oberoende av om de kommer från medlemmar i vår rörelse, från andra organisationer eller tendenser i arbetarrörelsen, eller från enskilda författare, under förutsättning att de inte är orimligt långa eller helt enkelt är upprepningar av tidigare inlägg.

Vi skall försöka trycka dessa diskussionsbidrag i en eller flera pamfletter, vilkas publicering vi kommer att annonsera i våra övriga publikationer.

Den pågående debatten i den internationella arbetarrörelsen kring olika uppfattningar om socialistisk demokrati är den mest djupgående i detta ämne, ända sedan åren som följde på den ryska oktoberrevolutionen 1917. Skärpningen av den öst- och västeuropeiska stalinismens, och maoismens, kris, och den ökande krisen för den borgerliga politiska ordningen i Västeuropa har fört över denna debatt från en akademisk polemik till den praktiska politikens fält. Det krävs en klar uppfattning i denna fråga för att ha framgång i kampen för den socialistiska revolutionen i väst och den politiska revolutionen i de byråkratiserade arbetarstaterna. Därför är det nödvändigt för Fjärde Internationalen att slå fast sina programmatiska ståndpunkter.

Vad är proletariatets diktatur?

Den grundläggande skillnaden mellan å ena sidan reformister och centrister av olika slag, och revolutionära marxister å den andra vad det gäller erövrandet av statsmakten, nödvändigheten av en socialistisk revolution, arbetarstatens natur, och betydelsen av proletariatets diktatur ligger inte i de senares försvar av ett flerpartisystem och de förras försvar av enpartisystemet. Skillnaden ligger inte heller i de senares försvar av obegränsade demokratiska rättigheter, och de förras försvar av hårda inskränkningar, eller bekämpande av demokratiska friheter. Varje försök att i första hand se skillnaden mellan reformister och revolutionärer på detta sätt förvränger grundläggande lärdomar av trefjärdedels sekels historiska erfarenheter från revolutioner och kontrarevolutioner, och är i sig själv en allvarlig eftergift till reformismen.

De grundläggande skillnaderna mellan reformister och revolutionära marxister när det gäller huvudfrågan – statsmakten – är:

- a.) De revolutionära marxisterna menar att alla stater har en klassnatur, och att statsapparaten är ett instrument för att vidmakthålla detta klassvälde.
- b.) Reformisternas illusioner om att »demokrati» och »statliga demokratiska institutioner» är något som står ovanför klasser och klasskamp.

c.) De revolutionära marxisternas klara syn att statsapparaten och de statliga institutionerna, även i de mest demokratiska borgerliga stater, tjänar till att upprätthålla den kapitalistiska klassens makt och styre, och inte kan vara instrument för att störta dess makt och överföra makten till arbetarklassen.

d.) De revolutionära marxisternas klara uppfattning, som har sin grund i det vi tidigare sagt, att arbetarklassens erövring av makten kräver att den borgerliga statsapparaten förstörs, då i första hand borgarnas våldsapparat (polis och militär).

e.) Som en konsekvens av detta drar de revolutionära marxisterna den nödvändiga slutsatsen: att arbetarklassen kan utöva statsmakten endast inom en ram av statliga institutioner som skiljer sig från den borgerliga statens: statsinstitutioner som uppkommer ur självständiga, demokratiskt valda, och centraliserade arbetarråd (sovjeter) med de grundläggande kännetecknen som beskrivs av Lenin i Staten och revolutionen: val av alla funktionärer, domare, ledare för arbetar- och bondemilisen, och alla delegater som representerar arbetarna i de statliga institutionerna: regelbundet utbyte av de valda ledarna, begränsning av deras inkomst till samma nivå som för utbildade arbetare, rätten att när som helst återkalla deras mandat; parallell utövning av lagstiftande och verkställande styre genom rådsinstitutioner; radikal nedskärning av antalet fasta funktionärer, och att administrativa funktioner i allt högre grad överförs till organ styrda av arbetare. Det vill säga en kvalitativ ökning av den direkta demokratin, i motsats till indirekt, representativ demokrati. Lenin sa att arbetarstaten är den första stat i mänsklighetens historia där en majoritet av befolkningen styr över förtryckande minoriteter. »I stället för den privilegierade minoritetens speciella institutioner (det privilegierade ämbetsmannaståndet, den stående armens ledning) kan majoriteten själv omedelbart utöva dessa funktioner, och ju större del av hela folket som deltar i själva utövandet av statsmaktens funktioner, desto mindre blir behovet av denna makt.» (Staten och Revolutionen. *Valda Verk 2*, sid 254, Progress Publishers, Moskva 1974). Därför är proletariats diktatur inget annat än arbetardemokrati.

Det är i denna mening som proletariats diktatur börjar vittra bort nästan omedelbart efter sin uppkomst.

Begreppet proletariats diktatur, som är en summering av alla dessa punkter, är en grundläggande del i den marxistiska statsteorin om den proletära revolutionen, och om processen för att bygga det klasslösa samhället. Ordet »diktatur« har en konkret innebörd i det sammanhanget: diktaturen är ett redskap för att avvärja och expropriera borgarklassen och för arbetarklassens utövande av statsmakten, ett redskap för att förhindra att den privata äganderätten till produktionsmedel återinförs, dvs att kapitalisternas utsugning av lönearbetare påbörjas igen. Men det betyder inte på något sätt diktatoriskt styre över en stor majoritet av folket. Den Kommunistiska Internationals grundningskongress slog klart fast att »proletariats diktatur är det kraftfulla uttrycket för motståndet mot utsugarna, en liten minoritet av befolkningen, jordägarna och kapitalisterna. Därför är en oundviklig följd av proletariats diktatur inte bara en allmän förändring av de demokratiska formerna och institutionerna, utan en verklig förändring som möjliggör en ojämförlig utvidgning av det verkliga åtnjutandet av demokrati från de som kapitalismen förtryckt... allt de inbegriper och ger de arbetande klasserna, dvs den stora befolkningsmajoriteten, större praktiska möjligheter att åtnjuta demokratiska fri- och rättigheter än vad som någonsin tillnärmelsevis varit fallet tidigare, i de bästa och mest demokratiska republikerna.» (Theses and Report on Bourgeois Democracy and the Dictatorship of the Proletariat, Lenin. *Collected Works*. vol 28, sid 464-465.)

Mot den nu öppna programmatiska revisionismen hos många kommunistpartier och centristiska grupperingar försvarar Fjärde Internationalen dessa klassiska begrepp hos Marx och Lenin. Ett socialistiskt samhälle är inte möjligt utan kollektivt ägande av produktions-

medlen och av det sociala överskottet, utan arbetarklassens ekonomiska planering och förvaltning genom demokratiska, centraliserade arbetarråd, med andra ord utan planekonomi under arbetarnas självstyre. Ingen sådan socialisering är möjlig utan att kapitalisterna exproprieras ekonomiskt och politiskt, utan att statsmakten är i händerna på arbetarklassen.

Speciellt efter det tragiska chilenska exemplet, som bekräftade så många tidigare historiska lärdomar, så måste den kautskianska¹ reformistiska uppfattning som nu försvaras av de så kallade eurokommunistiska partierna, av det japanska kommunistpartiet, och av flera andra kommunistpartier så väl som centristiska grupperingar, häftigt bekämpas och förkastas för vad den är. Enligt denna uppfattning så kan arbetarrörelsen helt och hållet uppfylla sina målsättningar inom de borgerligt-parlamentariska institutionernas ram, genom att lita till parlamentariska val och en gradvis erövring av »maktpositioner» inom dessa institutioner. Detta är en täckmantel för att ge upp arbetarklassens kamp för en erövring av statsmakten, en täckmantel för att ge upp kampen för borgarklassens expropriering, en täckmantel för ett uppgivande av ett konsekvent försvar av arbetarnas klassintressen. Det är ett ännu mer systematiskt klassarbete med borgarklassen i stället för en konsekvent klasskamp; och utifrån det, en ökande tendens att kapitulera inför borgarklassens intressen vid avgörande ekonomiska, politiska och sociala kriser. Långt ifrån att minska kostnaderna för den »sociala omvandlingen», eller från att garantera en fredlig, låt vara långsam, övergång till socialismen, så är denna politik, om den skulle vara bestämmande för arbetarnas politiska inställning i en period av allmän klasskonfrontation, en väg till blodiga nederlag och masslakt som i 30-talets Tyskland och Spanien, som i 70-talets Chile.

För ett enparti- eller flerpartisystem

Den marxistiska statsteorin innehåller inte något om att ett enpartisystem är en nödvändig förutsättning eller ett kännetecken för arbetarmakten, arbetarstaten eller proletariet; diktatur. Inte i något teoretiskt dokument från Marx, Engels Lenin eller Trotskij, och inte i något programmatiskt dokument från Tredje Internationalen under Lenins tid, har er sådan idé någonsin kommit fram. De teorier som utvecklats: senare, som till exempel den förenklade stalinistiska teorin att under hela historien har sociala klasser representerats av ett enda parti, är historiskt felaktiga. De fungerar bara som ett försvar för det maktmonopol som den sovjetiska byråkratin och dess ideologiska arvtogare i andra byråkratiserade arbetarstater erövrat, ett monopol baserat på politisk expropriering av arbetarklassen. Historien – inberäknat de senaste händelserna i Folkrepubliken Kina – har i stället bekräftat riktigheten i påståendet att »I realiteten är alla klasser heterogena; de slits av inre motsättningar, och kommer till lösningar av gemensamma problem på intet annat sätt än genom inre kamp mellan tendenser, grupper och partier... Ett exempel på att bara ett parti motsvarade en klass går inte att finna i hela den politiska historien – förutsatt naturligtvis, att man inte tar den politiska skenbarheten för verklighet.» (Leo Trotskij, *Den förrådade revolutionen*, sid 192, Partisanförlaget, Halmstad 1969.) Detta var sanning för borgarskapet under feodalismen. Det är sanning för arbetarklassen under proletariets diktatur och under det socialistiska uppbygget.

Därför är rätten att organisera olika grupper, tendenser och partier, utan ideologiska restriktioner, en förutsättning för arbetarklassens politiska maktutövning. Utan en sådan

¹ Karl Kautsky (1854-1938) var den tyska socialdemokratins (SPD) och den andra internationalens viktigaste ledare innan första världskriget. Han gick emot Bernsteins revisionistiska teorier fram till kriget. 1917 var han med om att grunda **det oberoende socialdemokratiska partiet** (USPD). 1920 splittrades USPD, och mer än hälften av medlemmarna gick med i det tyska kommunistpartiet (KPD). Resten, som fortfarande kallade sig USPD, blev den tyska sektionen av två och en halv internationalen, som kallades så för att den stod mitt emellan den andra och den tredje. Denna upplöstes 1923, då gick större delen av USPD, och med dem Kautsky, åter in i SPD och den andra internationalen. Under hela denna period var Kautsky en brinnande revisionist och motståndare till den ryska revolutionen 1917.

Frihet kan det inte finnas genuina, valda och demokratiska arbetarråd. Den sociala förutsättningen för arbetarmakten är att arbetarklassen *kollektivt, som klass*, kommer till en gemensam, eller åtminstone en majoritetsståndpunkt, i de oräkneliga taktiska, strategiska och även teoretiska problem, som aktualiseras i det gigantiska uppbygget av det klasslösa samhället under ledning av de traditionellt förtryckta, exploaterade och nedtrampade massorna. Utan frihet att organisera politiska grupper, tendenser och partier kan det inte finnas någon verklig socialistisk demokrati.

Vi revolutionära marxister förkastar den ställföreträdande, faderliga, byråkratiska avvikelse från marxismen som ser den socialistiska revolutionen, erövrandet av statsmakten och statsmaktens förvaltning under proletariats diktatur som en fråga om det revolutionära partiets handlande »i klassens namn», eller i bästa fall »med stöd av» klassen.

Om vi med proletariats diktatur menar vad ordet uttrycker, och det den teoretiska traditionen från Marx och Lenin klart uttrycker, det vill säga *arbetarklassens styre som klass* (de »förenade producenternas styre«), och om arbetarklassens frigörelse bara kan uppnås genom arbetarklassens egen handling, och inte av en passiv arbetarklass som skolats till frigörelse av välvilliga och upplysta ledare, då är det uppenbart att det revolutionära partiets ledande roll i både erövringen av makten och i uppbygget av det klasslösa samhället bara kan vara att leda klassens massaktivitet politiskt. Genom att vinna politisk ledarställning i en klass som är allt mer engagerad i självständig aktivitet, att kämpa inom klassen för att vinna majoritetens stöd för sina krav genom politiska, och inte administrativa eller repressiva, metoder. *Under proletariats diktatur utövas statsmakten av demokratiskt valda arbetarråd.* Det revolutionära partiet kämpar för en riktig linje och för politiskt ledarskap inom dessa arbetarråd utan att substituera sig självt för dem. Parti och stat och i ännu högre grad partiapparat och statsapparat – förblir strikt separata och skilda väsen. För övrigt måste också målet vara att minska partiapparaten.

Verkligt representativa och demokratiskt valda arbetarråd kan bara finnas om massorna till dem har rätt att välja vilka de vill utan undantag, utan begränsningar hos de valda delegaterna när det gäller ideologisk eller politisk övertygelse. På samma sätt kan arbetarråden bara fungera demokratiskt om alla de valda delegaterna har rätt att bilda grupper, tendenser och partier, som har tillgång till massmedia, för att presentera sina olika program för massorna och få dessa debatterade och prövade i verkligheten. Varje begränsning i rätten att tillhöra ett parti begränsar arbetarklassens rätt att utöva politisk makt, det begränsar med andra ord arbetardemokratin, vilket står i motsättning till både vårt program och arbetarklassens historiska intressen.

Om någon menar att bara partier och organisationer som inte har ett borgerligt (småborgerligt?) program eller borgerlig ideologi, eller inte är »aktiva i antisocialistisk eller antisovjetisk propaganda och/eller agitation» skall legaliseras, frågar vi: vem sätter gränserna? Skall partier med en majoritet medlemmar från arbetarklassen, men med en borgerlig ideologi förbjudas? Hur kan en sådan uppfattning fås att stämma överens med fria val till arbetarråd? Vad är skiljelinjen mellan »borgerligt program» och »reformistisk ideologi»? Måste då också reformistiska partier förbjudas? Kommer socialdemokratin att förbjudas?

Mot bakgrund av den historiska traditionen är det oundvikligt att ett reformistiskt inflytande kommer att leva kvar hos arbetarklassen i många länder under en lång period. Inflytandet kan inte förkortas genom administrativa åtgärder, sådana åtgärder skulle tvärtom förlänga och stärka det. En kombination av ideologisk kamp och ett skapande av materiella villkor för dessa illusioners försvinnande är det bästa sättet att bekämpa reformismen. En sådan kamp skulle förlora mycket av sin styrka om den fria debatten och idéutbytet stryps.

Om det revolutionära partiet agiterar för ett förbud mot socialdemokratin eller andra reformistiska grupperingar, kommer det att bli tusenfalt svårare att bibehålla rätten till tendenser och ett accepterande av fraktioner inom de egna leden, eftersom arbetarklassens politiska heterogenitet då oundvikligen kommer att speglas inom det enda partiet.

Därför är det enda alternativet: antingen frihet för de partier som har ett genuint socialistiskt program eller frihet för alla politiska partier. Det verkliga valet är: antingen arbetardemokrati med rätt för massorna att välja vilka de vill och rätten till politisk organisering för alla (inklusive de med borgerliga eller småborgerliga ideologier eller program), eller en avgörande begränsning av arbetarklassens egna politiska rättigheter, med alla därav följande konsekvenser. En systematisk begränsning av politiska partier leder till en systematisk begränsning av arbetardemokratin och, oundvikligen, till systematisk begränsning av friheten inom det revolutionära avantgardepartiet självt.

Vad representerar politiska partier?

Revolutionära marxister tar avstånd från alla spontanistiska illusioner om att arbetarklassen kan lösa de problem som nödvändigheten av att störta kapitalismen och den borgerliga staten, och erövrandet av statsmakten och byggandet av socialismen, reser, genom spontana massaktioner. Det krävs ett medvetet avantgarde, och ett organiserat avantgardeparti som står på ett av historien prövat revolutionärt program, med kader skolade på grundval av det programmet och med lång erfarenhet från den levande klasskampen.

Argumentet har anarkistiskt ursprung, men har också tagits upp av ultra-vänsteristiska »frihetliga» grupper. Enligt dem är politiska partier till sin natur »liberalt-borgerliga» sammanslutningar främmande för arbetarklassen, vilka inte har någon plats i arbetarråden, eftersom de tenderar att tillskansa sig politisk makt från arbetarklassen. Påståendet är teoretiskt inkorrekt och politiskt fördärligt och farligt. Det är inte så att politiska grupperingar, tendenser och partier började existera först i och med det moderna borgarskapets uppkomst. I ordets grundläggande (inte formella) betydelse är de mycket äldre. De bildades i och med uppkomsten av styrelseformer i vilka ett relativt *stort* antal människor (i motsats till små bysamhällen och stamförsamlingar) i viss utsträckning medverkade i utövningen av den politiska makten (dvs i antikens demokratier).

Politiska partier i *den* verkliga (och inte formella) betydelsen av ordet är ett historiskt fenomen, vars innehåll uppenbart har förändrats i olika epoker, vilket var fallet i de tidiga stora borgerligt-demokratiska revolutionerna (speciellt, men inte enbart, i den stora franska revolutionen). Den proletära revolutionen kommer att ha en liknande effekt. Det kan med visshet förutsägas att i en verklig arbetardemokrati kommer partierna att få ett mycket rikare och vidare innehåll, och de kommer att genomföra en ideologisk kamp i en mer massiv omfattning och med mycket större massdeltagande än vad som hitintills varit fallet i den borgerliga demokratins mest avancerade former.

Faktum är att så snart politiska beslut går utöver ett litet antal rutinfrågor, som kan behandlas och lösas av en begränsad grupp människor, så inbegriper varje form av demokrati nödvändigheten av strukturerade och enhetliga uppfattningar på ett stort antal närbesläktade frågor, med andra ord ett val mellan olika politiska linjer och program. Det är vad olika partier representerar.

I stället för att ge en stor mängd människor frihet att uttrycka sig och välja, gör frånvaron av sådana organisationsstrukturer ett styre av representativa församlingar och arbetarråd omöjligt. Tiotusen personer kan inte rösta om femhundra alternativ. Om makten inte skall komma i händerna på demagoger, hemliga påtryckningsgrupper eller kottier, så finns det ett behov av öppen konfrontation mellan ett begränsat antal organiserade och sammanhållna

alternativ, dvs politiska program och partier, som verkar utan monopol eller förbud. Det är detta som gör arbetardemokratien meningsfull och effektiv.

Dessutom innebär den anarkistiska och »frihetliga» oppositionen mot skapandet av politiska partier under proletariats diktatur antingen: 1) önsketänkande (dvs önskan att arbetar-massorna kommer att avstå från att skapa eller stödja grupper, tendenser och partier med olika politiska linjer och program, vilket bara är utopiskt, för det kommer inte att ske), eller 2) en strävan att förhindra och förtrycka försöken från alla de arbetare som önskar engagera sig i politisk aktivitet i olika riktningar att göra det, och i det fallet kan det bara objektivt underlätta en process av byråkratisk monopolisering av makten, dvs motsatsen mot vad de »frihetliga» önskar.

Många centristiska och ultravänsteristiska grupperingar framkastar ett liknande argument, enligt vilket den process som innebar att det sovjetiska proletariats berövades det direkta utövandet av den politiska makten hade sina rötter i den leninistiska uppfattningen om den demokratiskt centralistiska organisationen. De menar att den bolsjevikiska strävan att bygga ett parti för att leda arbetarklassen i en revolution leder till ett patriarkaliskt, manipulerande och byråkratiskt förhållande mellan partiet och de arbetande massorna, vilket i sin tur leder till ett partimonopol i utövandet av makten efter den segerrika socialistiska revolutionen.

Detta argument är ahistoriskt och grundar sig på en idealistisk historiesyn. Utifrån en marxistisk, dvs historisk materialistisk syn, så var de grundläggande orsakerna till exproprieringen av den sovjetiska arbetarklassens politiska makt materiella och socioekonomiska, inte ideologiska eller programmatiska. Den allmänna fattigdomen och efterblivenheten i Ryssland och proletariats begränsade storlek och kulturella svaghet omöjliggjorde en längre periods maktutövning om den ryska revolutionen förblev isolerad. Detta framhölls samstämmigt inte bara av bolsjevikerna 1917-18, utan av alla strömningar som kallade sig marxistiska. Den katastrofala minskningen av produktiviteten i Ryssland, som orsakades av det första världskriget, inbördeskriget, utländsk imperialistisk militär intervention, sabotage från proborgerliga tekniker etc, ledde till knappa levnadsförhållanden, som befrämjade en ökning av speciella privilegier. Samma faktorer ledde till en kvalitativ försvagning av det redan svaga proletariats. Utöver detta dog stora delar av klassens politiska avantgarde, och de som var mest kvalificerade att förvalta makten, i inbördeskriget, eller också lämnade de fabriken för att i massor sugas in i Röda Armén och statsapparaten.

I och med att den Nya Ekonomiska Politiken (NEP) tillämpades, började en viss ekonomisk uppgång, men en massiv arbetslöshet och fortsatta besvikelser orsakade av reträtter och nederlag för världsrevolutionen ledde till politisk passivitet och en allmän nedgång av den politiska massaktiviteten, något som också utbreddes till sovjeterna. Arbetarklassen var därför oförmögen att hejda tillväxten av ett materiellt privilegierat skikt, som för att behålla sin makt, allt mer begränsade de demokratiska rättigheterna och raserade sovjeterna och Bolsjevikpartiet självt (medan de använde dess namn för sina egna syften). Detta är huvud-orsakerna till att byråkratin kunde tillskansa sig det direkta styret och till att partiapparat, statsapparat och en privilegierad byråkratisk kast av direktörer och teknokrater gradvis växt samman.

Marxistiska historiker kan tvista om huruvida några av de konkreta åtgärder som bolsjevikerna genomförde före Lenins död objektivt kan ha gynnat staliniseringsprocessen, om Lenin och Trotskij var sena att förstå vidden av faran till byråkratisering eller i vilken grad partiapparat allredan hade blivit uppsugen i byråkratiseringsprocessen. Men detta kan på sin höjd sägas ha varit bidragande faktorer. Huvudorsakerna till alla dessa processer var objektiva, materiella, ekonomiska och sociala. De måste sökas i det sovjetiska samhällets

sociala bas, inte i den politiska överbyggnaden, och absolut inte i någon speciell uppfattning om partiet.

Å andra sidan har historiska erfarenheter bekräftat att där ett ledande eller inflytelserikt revolutionärt parti är frånvarande, så är arbetarrådens existens kortare än i Ryssland: Tyskland 1918 och Spanien 1936-37 är de mest framträdande exemplen. Och till yttermera visso, utan ett parti så lyckades dessa råd inte erövra statsmakten, dvs störta borgarstaten. Erfarenhet som bekräftar den marxistiska teorin och visar att det är en fri och demokratisk självorganisering av de arbetande massorna, dialektiskt kombinerad med den politiska klarsyn som möjliggörs av ett revolutionärt avantgardeparti i ledningen, som utgör den bästa förutsättningen för erövrandet av makten och en fortsatt maktutövning av arbetarklassen själv.

Arbetarråden och de demokratiska rättigheternas utvidgning

Utan fullständig frihet att organisera politiska grupper, tendenser och partier är inte någon mångfald av demokratiska fri- och rättigheter för de arbetande massorna möjlig under proletariats diktatur. Hela Marx och Lenins kritik av den borgerliga demokratin begränsningar är grundad på det faktum att privat egendom och kapitalistisk exploatering (dvs social och ekonomisk ojämlikhet), tillsammans med det borgerliga samhällets speciella klasstruktur (uppsplittring och alienering av arbetarklassen, lagstiftning till försvar av den privata äganderätten, den repressiva apparatens uppgifter etc), resulterar i en kraftig begränsning av den praktiska tillämpningen och användningen av demokratiska fri- och rättigheter för den stora majoriteten av de arbetande massorna, och det även i de mest demokratiska borgerliga regimer. Den logiska slutsatsen av denna kritik är att arbetardemokratin måste vara överlägsen den borgerliga demokratin inte bara på det sociala och ekonomiska området – inte bara i rätten till arbete, i säkerheten till uppehälle, till utbildning, till fritid etc, vilka uppenbart är mycket viktiga områden – men också i den omfattning och utsträckning som alla arbetande grupper kan åtnjuta demokratiska rättigheter på det politiska och sociala fältet. Att ge ett enda parti, så kallade massorganisationer eller »professionella sammanslutningar» (t ex författarförbund, som kontrolleras exklusivt av det styrande partiet) monopol på tryckpressar, radio, tv och andra massmedia, samlingssalar etc, skulle i praktiken *begränsa och inte utvidga* arbetarklassens demokratiska rättigheter jämfört med förhållandena under den borgerliga demokratin. Rätten för de arbetande människorna, inklusive de med avvikande åsikter, att utnyttja de materiella möjligheterna för att utöva demokratiska friheter (pressfrihet, mötesfrihet, demonstrationsrätt, strejkrätt osv) är grundläggande.

Därför är en utvidgning av folkets demokratiska rättigheter utöver de som tillämpas under den borgerliga demokratin oförenlig med en begränsning av rätten att bilda politiska grupper, tendenser eller partier på programmatisk eller ideologisk grund.

Vidare så kommer de arbetande massornas självaktivitet och självstyre under proletariats diktatur och i uppbygget av ett socialistiskt samhälle att ta sig många nya uttryck och utvidga innehållet i begreppen »politisk aktivitet», »politiska partier», »politiska program» och »demokratiska rättigheter», och det långt utöver det som kännetecknar politisk aktivitet i en borgerlig demokrati. Genom media som TV och telefonstyrda datorer, möjliggör nutidens teknologi ett fantastiskt framsteg i samspelet mellan direkt och indirekt (representativ) demokrati. Arbetare på en fabrik, eller grannar i ett bostadsområde kan följa direktsända tal av sina delegater på lokala, regionala, nationella eller internationella kongresser och kan om en allmän atmosfär av fri politisk kritik och debatt råder, snabbt ingripa för att rätta till felaktigheter eller mandatöverträdelser. Miljoner människor kan få direkt tillgång till en oändlig mängd information när väl en gång den kapitalistiska »sekretessen» och informationsmonopolet är förbjudet eller krossat. Politiska instrument som folkomröstningar om speciella

frågan kan användas för att möjliggöra för folket att direkt besluta i en hel mängd viktiga politiska frågor.

På samma sätt kan den direkta demokratins metoder i stor utsträckning användas på planeringens område, för att garantera viktiga konsumentönskemål, inte genom indirekta medel (marknadsmekanismer), utan genom konsument-producent-konferenser och massmöten för konsumenter eller folkomröstningar när det gäller val av speciella modeller, varianter och kvalitetsnivåer på konsumtionsvaror. Återigen, nutida teknik gör alla dessa mekanismer mycket mer realistiska och mycket mer tillämpbara för miljontals människor än vad som var objektivt möjligt tidigare.

Uppbygget av ett klasslöst socialistiskt samhälle är en gigantisk process som spänner över det sociala livets alla områden. Detta innebär inte bara en ständig revolutionär förändring av produktionsförhållandena, produktions sättet, arbetsprocessen, sättet att administrera ekonomi och samhälle, sederna, vanorna och tankebanorna hos den stora befolkningmajoriteten, utan också en grundläggande förändring av alla levnadsbetingelser: förvandling av städer, förening av manuellt och intellektuellt arbete, fullständig revolution av utbildningssystemet, återställande och försvar av den ekologiska balansen, teknologiska revolutioner avsedda att bevara knappa naturtillgångar etc.

Alla dessa strävanden för vilka mänskligheten inte har något facit, kommer att ge upphov till viktiga ideologiska och politiska debatter och strider. Olika politiska program som framkommer kring dessa sammansatta frågor kommer att spela en mycket större roll än nostalgiska hänvisningar till ett borgerligt förflutet eller abstrakta beskrivningar av det kommunistiska idealet. Men varje begränsning av dessa debatter, strider och partibildningar, under förevändningen att den eller den ståndpunkten »objektivt» uttrycker borgerligt eller småborgerligt inflytande och tjänar intressen som »om de logiskt dras till sin spets» leder till ett »återupprättande av kapitalismen», förhindrar endast uppkomsten av en majoritetsuppfattning kring de mest effektiva och riktiga lösningarna *utifrån det socialistiska uppbyggets ståndpunkt*, dvs utifrån arbetarklassens egna klassintressen.

Mer specifikt skall det poängteras att viktiga strider kommer att äga rum under hela uppbyggnadsprocessen av det klasslösa samhället, strider kring sociala brister som har sin rot i klassamhället och som inte omedelbart kommer att försvinna i och med att den kapitalistiska exploateringen av lönearbetare utplånas. Förtrycket av kvinnor, förtrycket av nationella minoriteter och förtrycket av ungdomar är typiska sådana problem, vilka inte automatiskt kan innefattas under huvudrubriken »arbetarklassens klasskamp mot borgarklassen» utan att kategorierna arbetarklass och borgarklass skiljs från sina klassiska marxistiska materialistiska definitioner och grundvalar, något som görs av maoistiska och olika ultravänsteristiska strömningar.

Politisk frihet i en arbetardemokrati innebär därför frihet att organisera sig och rätt att agera för oberoende kvinnorörelser, nationella frihetsrörelser och ungdomsorganisationer, dvs rörelser mycket bredare än arbetarklassen i ordets vetenskapliga betydelse, för att inte tala om den revolutionärt marxistiska strömningen i arbetarklassen. Om revolutionära marxister skall kunna vinna det politiska ledarskapet i dessa självständiga rörelser, och ideologiskt bekämpa olika utopiska eller reaktionära ideologier och strömningar, måste det ske genom att de befördrar bredast möjliga massdemokrati inom rörelserna och genom att de kompromisslöst försvarar rätten för alla tendenser att hävda sina ståndpunkter och principer inför hela samhället.

Det är också viktigt att understryka att den speciella formen av arbetarstatsstyre innefattar en unik dialektisk kombination av centralisering och decentralisering. Statens bortdöende, som inleds i och med införandet av proletariats diktatur, uttrycks genom en process av gradvis

överlåtelse av rätten att förvalta stora sektorer av samhällets funktioner (sjukvård, utbildning, post, järnväg och telefon etc) – internationellt, nationellt, regionalt och lokalt, och när väl arbetarrådets centralkongress (dvs arbetarklassen som klass) genom majoritetsbeslut tilldelat var och en av dessa sektorer dess del av de mänskliga och materiella tillgångar som samhället som helhet förfogar över. Detta innefattar återigen speciella former och innehåll i politiska debatter och strider som inte kan förutsägas, eller på något sätt reduceras till förenklade och mekaniska »klasskriterier».

I bygget av det klasslösa samhället får inte deltagandet i ledningen på olika nivåer bara inbegripa de som enligt arbetarromantikerna är de verkliga arbetarna, »de som står produktionen». Miljontals andra människors deltagande får inte reduceras till ett mer eller mindre passivt röstavgivande. Lenin sa att i arbetarstaten så kommer folkmajoriteten att direkt delta i förvaltningen av »statens uppgifter». Detta betyder att sovjeterna, på vilka proletariats diktatur är uppbyggt, inte är fabrikskommittéer, utan organ för självorganisering av massorna på alla områden av det ekonomiska och sociala livet, inklusive fabriker, butiker, sjukhus, skolor, transport- och telefoncentraler och bostadsområden. Detta är nödvändigt för att i arbetarklassen kunna införliva dess mest uppsplittrade, fattiga och förtryckta delar, såsom kvinnor, förtryckta nationaliteter, ungdom, arbetare på små arbetsplatser, pensionärer osv. Det är också nödvändigt för att svetsa samman alliansen mellan arbetarklassen och det lägre småborgarskapet, vilket är nödvändigt för att begränsa den sociala kostnaden både för en segerrik revolution och för uppbygget av socialismen.

Ett klart ställningstagande är nödvändigt för att vinna massorna för den socialistiska revolutionen

Försvaret av ett klart och otvetydigt program för arbetardemokrati är idag en nödvändig del av kampen mot de reformistiska ledarskapen som försöker inpränta borgerligt-demokratiska myter och illusioner hos arbetarklassen i de imperialistiska länderna. Det är också nödvändigt i kampen mot pro-kapitalistiska illusioner och antisovjetiska fördomar hos olika oppositionella i den öppna kampen för politisk revolution i de byråkratiserade arbetarstaterna.

De historiska erfarenheterna av både fascism (och andra typer av reaktionära borgerliga diktaturer) i väst, och de stalinistiska och maoistiska regimerna och deras efterföljare i öst, har hos både arbetarklassen i de imperialistiska länderna och i de byråkratiserade arbetarstaterna skapat en djup misstro mot varje form av enpartisystem och mot varje försvar, om än aldrig så sofistikerat, av inskränkningar i de demokratiska rättigheterna efter kapitalismens störtande. Denna misstro stämmer väl överens med grundlinjen i alla proletära revolutioner fram tills idag; inriktningen har alltid varit störst möjliga demokratiska rättigheter och självaktivitet hos massorna. Så har fallet varit från Pariskommunen, de ryska och tyska revolutionerna, erfarenheterna av den spanska revolutionen 1936-37, till de senare arbetarupproren i Frankrike 1968, Italien 1969-70 och Portugal 1974-75. Samma inriktning har de antibyråkratiska upproren i Östtyskland, Ungern, Polen och Tjeckoslovakien uttryckt.

Den härskande klassen utnyttjar alla de ideologiska hjälpmedel den har till sitt förfogande för att sätta likhetstecken mellan de parlamentariska institutionerna och ett bibehållande av demokratiska rättigheter. I till exempel både Västtyskland och Nordamerika så försöker de kapitalistiska härskarna uppträda som förkämpar för arbetarklassens och de lägre samhällsskiktens demokratiska åskådning, en åskådning som blivit kraftigt förstärkt av de negativa erfarenheterna av fascism och stalinism.

En av nyckelfrågorna i kampen för ledarskapet över massorna är en riktig förståelse av vikten av deras demokratiska krav och aktioner, att kunna uttrycka dem riktigt och därmed bekämpa

de ivriga strävandena hos reformisterna att leda in kampen för demokratiska krav i en återvändsgränd av borgerligt parlamentariska institutioner.

Uppgiften att ersätta reformisterna som representanter för massornas demokratiska strävanden är därför avgörande för revolutionära marxister. Det är uppenbart att även om programmatiska klargöranden och propaganda är viktigt, så är de otillräckliga för att uppnå detta mål. Massorna lär av sina dagliga praktiska erfarenheter; därav vikten att genomleva dessa dagliga erfarenheter tillsammans med dem och dra de rätta lärdomarna.

När klasskampen skärps så kommer de reformistiska ledarna, som basunerar ut påstådda fördelar med det borgerligt parlamentariska systemet, att låta mindre och mindre övertygande, och arbetarna kommer i ökad utsträckning att ifrågasätta den härskande klassens auktoritet och privilegier på alla områden. Arbetarna kommer själva att genom sina egna organisationer – från arbetarkommittéer i fabrikerna till arbetarråd (sovjeter) – kräva fler och fler ekonomiska och politiska maktbefogenheter, och de kommer att vinna självförtroende i sin kamp för att störta borgarstaten. I denna process, för att genomföra sin kamp på det mest effektiva sättet, kommer arbetarna att inse nödvändigheten av de mest demokratiska organisationsformer. Genom dessa kamperfarenheter och deltagandet i de egna demokratiskt arbetande organisationerna, kommer massorna att erfa mer handlingsfrihet och mer frihet i ordets vidaste betydelse än de någonsin upplevt under den borgerligt parlamentariska demokratin, och de kommer att förstå det oersättliga värdet av proletär demokrati. Detta är en nödvändig länk i den kedja av händelser som leder från kapitalistiskt herravälde till arbetarklassens maktövertagande, och det kommer att vara en betydelsefull erfarenhet för att etablera arbetarstatens demokratiska normer.

Om de revolutionära marxisterna på minsta sätt antyder, antingen i sin propaganda eller i sin praktik, att den politiska friheten kommer att bli mer inskränkt under proletariats diktatur än under den borgerliga demokratin – inkluderat rätten att kritisera regeringen, att bilda oppositionella partier och en oppositionell press då kommer kampen mot de som befrämjar de parlamentariska illusionerna att bli otroligt mycket svårare, om inte dömd att misslyckas. Varje tvekan eller tvetydighet hos det revolutionära avantgardet på detta område kan bara hjälpa den liberala bourgeoisins reformistiska lakejer att splittra upp arbetarklassen, och leda en viktig del av klassen till försvar för de borgerliga statsinstitutionerna. under täckmanteln av att försvara demokratiska rättigheter.

Det har sagts att argumenten ovan bara är tillämpliga i de länder där den lönearbetande klassen redan utgör en klar majoritet av den aktiva befolkningen, dvs där det inte finns en stor majoritet av små oberoende producenter. Det är sant att i några halvkoloniala länder så ledde den gamla härskande klassens svaghet till ett mycket gynnsamt förhållande mellan de sociala krafterna, och till att kapitalismen störtades utan uppkomsten av en blomstrande arbetardemokrati (Kina och Vietnam är två bra exempel). Men det är nödvändigt att understryka dessa erfarenheters speciella karaktär, som inte kommer att upprepa sig i de flesta halvkoloniala länder och inte kan upprepas i de imperialistiska länderna. Det är därför ännu mera nödvändigt att betona, att eftersom störtandet av kapitalismen i många efterblivna länder inte var länkat till uppkomsten av direkt arbetarmakt genom demokratiskt valda råd av arbetare och småbönder, så var dessa arbetarstater dömda att byråkratiseras från början. Som ett resultat har stora svårigheter uppkommit i uppbygget av ett socialistiskt klasslöst samhälle, både i dessa länder och internationellt.

Eftersom dessutom ett växande antal halvkoloniala länder idag delvis genomgår en industrialiseringsprocess, så är deras arbetarklass redan idag av större betydelse i förhållande till den aktiva befolkningen, än den ryska arbetarklassen var 1917 eller den kinesiska arbetarklassen 1949. Denna arbetarklass kommer snabbt genom sina egna kamperfarenheter

att nå en nivå av medvetande och självaktivitet som kommer att sätta organiseringen av statsmakten genom ett rådssystem på dagordningen. I den meningen är Fjärde Internationalens program för arbetarrådsdemokrati, som en grundval för proletariats diktatur, ett *universellt program för världsrevolutionen*, som i grunden svarar mot den sociala naturen, de historiska behoven och tankarna hos arbetarklassen själv. Det är inte på något sätt en »lyx» reserverad för de »rika ländernas» arbetare.

Vårt svar till stalinisterna

Bland de som säger sig kämpa för proletariats diktatur, är det bara stalinisterna som för fram ett konsekvent teoretiskt och politiskt alternativ till vårt program för socialistisk demokrati grundat på arbetarråd, och ett flerpartisystem inom vilket det revolutionära avantgardepartiet kämpar för politiskt ledarskap genom att försöka vinna majoriteten av arbetarna för sina uppfattningar. Det stalinistiska alternativet är att statsmakten under »proletariats diktatur» utövas *av ett enda parti i arbetarklassens namn*. Detta alternativ innefattar följande (inte så ofta klart utsagda) förutsättningar:

- a. Att det »styrande partiet» eller dess »ledande kärna» har monopol på all vetenskaplig kunskap och är garanterat ofelbara (med vilket underförstås den teologiska och skolastiska slutsatsen att man inte kan ge samma rättigheter till de som försvarar sanningen och de som propagerar felaktigheter).
- b. Att arbetarklassen, och i ännu högre grad de arbetande massorna i allmänhet, är allt för politiskt efterblivna, är allt för mycket influerade av borgerlig och småborgerlig ideologi, och alltför benägen att föredra omedelbara materiella fördelar i motsats till erövringar som skulle gynna arbetarklassens historiskt-sociala intressen. Varje utövande av statsmakt genom demokratiskt valda arbetarråd, och verklig arbetardemokrati skulle innebära risker för allt fler och fler skadliga och objektivt kontrarevolutionära beslut, vilket skulle öppna vägen för ett återupprättande av kapitalismen, eller åtminstone svårt skada och bromsa den socialistiska uppbyggnadsprocessen.
- c. Att proletariats diktatur därför bara kan utövas av »proletariats ledande parti», dvs att proletariats diktatur är partiets diktatur (som antingen representerar en arbetarklass som till sin karaktär är passiv, eller ett parti som direkt och aktivt har sin bas i massornas klasskamp, men där massorna ändå betecknas som ovärdiga att själva direkt utöva statsmakten).
- d. Att eftersom partiet, och partiet ensamt, representerar arbetarklassens intressen, vilka betecknas som homogena i alla situationer och i alla frågor, måste det »ledande partiet» i sig själv vara monolitiskt. Varje oppositionell riktning speglar med nödvändighet främmande klassers påtryckningar eller främmande klassintressen i någon form. (Kampen mellan två linjer är en strid mellan arbetarklass och borgarklass inom partiet, brukar maoisterna hävda.) Ett enda partis monolitiska kontroll över hela samhället är det logiska resultatet av dessa uppfattningar. Direkt partikontroll måste instiftas på »samhällets» alla områden.
- e. En annan grundläggande förutsättning är den om en intensifierad klasskamp under socialismens uppbyggnadsperiod (men denna förutsättning ensam leder inte nödvändigtvis till samma slutsatser om den inte sätts samman med de tidigare). Ur denna förutsättning härleds den ökade faran av ett återupprättande av den borgerliga makten också långt efter att den privata äganderätten till produktionsmedel har avskaffats, och utan att utvecklingsnivån på produktivkrafterna beaktas. Faran för borgerlig restauration framställs som ett mekaniskt resultat av den borgerliga ideologins seger på ett eller annat socialt, politiskt, kulturellt eller till och med vetenskapligt område. Ser man till den extrema makt som därmed tillerkänns borgerliga idéer, så blir användandet av repressiva medel mot de som objektivt sägs representera dessa idéer ett logiskt resultat av dessa argument.

Alla dessa argument är ovetenskapliga från en allmän teoretisk utgångspunkt, och de är ohållbara i ljuset av verkliga historiska erfarenheter under och efter kampen för det kapitalistiska styrets störtande i Sovjet och andra länder. Gång efter annan har de själva visat sig vara skadliga för försvaret av arbetarklassens klassintressen och ett hinder för en framgångsrik kamp mot resterna av borgerlig och småborgerlig ideologi. Men eftersom de blev nära nog universellt accepterade dogmer under Stalins tid, och otvivelaktigt har en inre konsekvens – en spegling av de materiella intressena hos byråkratin som ett socialt skikt – har de heller aldrig blivit grundligt och bestämt avvisade av något kommunistparti senare. Dessa idéer lever kvar, åtminstone delvis, i ideologin hos många kommunist- och socialistpartiers ledare och medlemmar, dvs i arbetarrörelsens byråkratier. De fortsätter att utgöra en idékälla för att i olika former rättfärdiga en inskränkning av de arbetande massornas demokratiska rättigheter i de byråkratiserade arbetarstaterna, så väl som i de delar av arbetarrörelsen i de kapitalistiska länderna som domineras av kommunistpartierna. Ett klart och entydigt avståndstagande från dessa idéer är nödvändigt i försvaret av vårt program för den socialistiska demokratin.

För det första: idén om en homogen arbetarklass som exklusivt representeras av ett enda parti motsägs av all historisk erfarenhet och av varje marxistisk materialistisk analys av proletariats verkliga uppkomst och utveckling, både under kapitalismen och efter störtandet av kapitalismen. På sin höjd kan man försvara tesen att endast det revolutionära avantgardepartiet programmatiskt försvarar proletariats långsiktiga historiska intressen. Men också i det fallet, så skulle ett dialektiskt materialistiskt synsätt, i motsats till ett mekaniskt idealistiskt, omedelbart tillägga, att bara i det fall partiet verkligen vinner ledarskapet hos arbetarmajoriteten kan man säga att en sammankoppling av omedelbara och långsiktiga klassintressen verkligen uppnåtts i praktiken, vilket gör att möjligheten för att eventuella misstag skall begås har minskat.

Faktum är att det finns en absolut, objektivt bestämd social skiktning av arbetarklassen och av utvecklingen av arbetarklassens medvetande. På samma sätt finns det en motsättning mellan kampen för omedelbara intressen och arbetarklassens historiska målsättningar (till exempel konflikten mellan omedelbar konsumtion och långsiktiga investeringar). Just dessa motsättningar, med rötter i arvet efter borgarsamhällets ojämna utveckling, utgör de viktigaste argumenten för ett revolutionärt avantgarde, i motsats till en enkel förening av alla lönearbetare i ett enda parti. Men detta innebär igen att man inte kan förneka att olika partier, med olika orientering och olika sätt att ta ställning till klasskampen mellan arbete och kapital och till förhållandet mellan omedelbara krav och historiska mål, kan, och har, uppkommit inom arbetarklassen och verkligen representerar delar av arbetarklassen (även om det kan vara rent sektoriella intressen, ideologisk påverkan från främmande klassintressen etc).

För det andra: ett revolutionärt parti med ett inre demokratiskt liv har en fantastisk fördel när det gäller att göra korrekta analyser av den socio-ekonomiska och politiska utvecklingen och att korrekt utarbeta taktiska och strategiska svar på denna utveckling. Det kan grunda sig på styrkan hos den vetenskapliga socialismen, marxismen, vilken sammanfattar och generaliserar all tidigare erfarenhet av klasskamp. Denna programmatiska stomme för det politiska utarbetandet gör att det är mycket mindre troligt att partiet, mer än någon annan del av arbetarrörelsen eller organiserad del av arbetarklassen kommer till felaktiga slutsatser, gör omogna generaliseringar, reagerar ensidigt och impressionistiskt på oförutsägbara skeenden, eller att det gör eftergifter för ideologisk och politisk press från främmande klassintressen, dras in i principlösa politiska kompromisser etc. Dessa obestridbara fakta, bekräftade gång på gång av varje händelseutveckling sedan bolsjevismens grundande för trekvarts sekel sedan, är de mest kraftfulla argumenten som talar till fördel för ett revolutionärt avantgardeparti.

Men de utgör ingen garanti för att fel av detta parti automatiskt undviks. Det finns inga ofelbara partier. Det finns inga ofelbara partiledarskap, partimajoriteter, »leninistiska centralkommittéer», eller enskilda partiledare. Det marxistiska programmet är aldrig definitivt färdigt. Ingen ny situation kan analyseras med hänvisning enbart till historiska exempel. Den sociala verkligheten genomgår hela tiden förändringar. Nya och oförutsedda händelser inträffar regelbundet vid historiska vändpunkter: imperialismen som företeelse efter Engels död hade inte förutsagts av Marx och Engels; förseningen av den proletära revolutionen i de avancerade kapitalistiska länderna hade inte förutsetts av Bolsjevikerna; den byråkratiska degenereringen av den första arbetarstaten var inte förutsagd i Lenins teori om proletariatets diktatur; uppkomsten av många arbetarstater efter andra världskriget (låt vara byråkratiska deformationer) som följde på revolutionära masstrider som inte leddes av revolutionärt marxistiska ledarskap (Jugoslavien. Kina, Kuba, Vietnam) hade inte förutsetts av Trotskij; etc. Inga kompletta färdiga svar på nya fenomen kan sökas i klassikernas arbeten, eller i de program som existerar idag.

Dessutom kommer nya problem att dyka upp under loppet av det socialistiska uppbygget, problem för vilka det revolutionärt marxistiska programmet bara ger en allmän referensram, men inte utgör någon direkt källa för korrekta svar. Kampen för riktiga lösningar av nya problem förutsätter en ständig samverkan mellan teoretiskt-politiska analyser, diskussioner och revolutionär *klassaktivitet*, där det slutliga ordet fällt av den praktiska handlingen.

Under sådana omständigheter kommer varje begränsning av den fria politiska och teoretiska debatten, som leder över till en begränsning av arbetarklassens politiska massaktivitet, dvs varje inskränkning av den socialistiska demokratin, att vara ett hinder för det revolutionära partiet självt att nå fram till en korrekt politik. Det är därför inte bara teoretiskt felaktigt och praktiskt ineffektivt utan ett direkt hinder för det socialistiska uppbyggets framgång.

En av de allvarligaste konsekvenserna av ett monolitiskt enpartisystem, av frånvaron av en mångfald av grupper, tendenser och partier, och av inskränkningar i den politiska och ideologiska debatten är de hinder ett sådant system reser när det gäller att snabbt rätta till misstag som begåtts av arbetarstatens regering. Att det begås misstag av en sådan regering, liksom det begås misstag av arbetarklassens majoritet, dess olika delar och av olika politiska grupper är oundvikligt under uppbyggnadsprocessen av det klasslösa socialistiska samhället. Ett snabbt tillrättaläggande av dessa misstag är emellertid möjligt om det finns en fri politisk debatt, om oppositionella grupper har fri tillgång till massmedia, om massorna har en hög politisk medvetenhet och om de deltar aktivt i det politiska livet, och om massorna har kontrollen över regering och statens aktiviteter på alla nivåer.

Frånvaron av sådana korrigeringsmöjligheter under en monolitisk enpartiregering gör att det blir ännu svårare att rätta till grova misstag. För att kunna försvara sin dogm om partiets ofelbarhet, på vilken det stalinistiska systemet bygger, måste man förneka alla misstag som partiet begår, i stället försöker man då utse syndabockar eller bortförklarar helt enkelt all kritik. Denna dogm leder också till att tillrättalägganden av begångna misstag tar väldigt lång tid att genomföra, om de över huvud taget görs. De verkliga kostnaderna för ett sådant system uttryckt i termer av ekonomiska förluster, av onödiga, dvs objektivt onödiga pålagor på de arbetande massorna, i politiska nederlag i klasskampen och av politisk desorientering och demoralisering av arbetarklassen är verkligen förskräckande, något som Sovjetunionens historia efter 1928 visar. För att bara ge ett exempel: Den envisa linje som Stalin och hans anhängare hade när det gäller jordbrukspolitik förstörde livsmedelsförsörjningen för mer än en generation sovjetmedborgare. Än idag, femtio år senare, har inte de negativa konsekvenserna utplånats. En sådan katastrof hade varit omöjlig om det förekommit en fri politisk debatt mellan olika linjer i Sovjetunionen.

För det tredje: iden om att en begränsning av arbetarklassens demokratiska rättigheter på något sätt bidrar till den fortgående »skolningen» av en påstådd »efterbliven» folkmassa är befängd. Man kan inte lära sig simma utan att bada. Det finns inget annat sätt för massorna att förbättra sin politiska medvetenhet än att engagera sig i politisk aktivitet och lära sig av erfarenheten från sådant arbete. Åsikter om den påstådda »efterblivenheten» hos massorna döljer en allmän konservativ småborgerlig rädsla för massaktivitet, denna rädsla har inte något gemensamt med revolutionär marxism. Varje begränsning av den politiska massaktiviteten under förevändning att massorna skulle begå för många misstag kan bara leda till en politisk apati bland arbetarna, dvs förstärker paradoxalt nog precis den situation som sägs vara problemet.

För det fjärde: när produktionsmedlen och det sociala överskottet är helt och hållet socialiserat, så utgör varje långvarigt innehav av den politiska makten – även om det är ett revolutionärt parti som besitter maktpositionerna – en risk för byråkratisering. Under sådana socioekonomiska förhållanden kontrollerar den som styr statens förvaltning också det sociala överskottet och dess fördelning. Men det faktum att ekonomiska skillnader fortfarande kommer att finnas kvar i början, speciellt i de ekonomiskt efterblivna arbetarstaterna, kan vara en källa till korruption och ökning av materiella privilegier och social skiktning. Därför finns det ett objektiva behov för en verklig kontroll av beslutsprocessen från arbetarklassen som klass, med obegränsade möjligheter att fördöma stöld, slöseri och illegalt tillägnande och missbruk av resurser på alla nivåer, inklusive de högsta. Ingen sådan demokratisk kontroll från massorna är möjlig utan oppositionella tendenser, grupper och partier som har full handlingsfrihet, rätt att agitera och propagera, så väl som fri tillgång till massmedia.

På samma sätt är det oundvikligt att det i övergångsperioden mellan kapitalism och socialism, och även i kommunismens första fas, (socialismen), kommer att leva kvar former av arbetsdelning (speciellt uppdelningen mellan intellektuellt och manuellt arbete), så väl som former för arbetets organisering och arbetsprocessen, former som helt eller delvis är arv från kapitalismen, som omöjliggör en fullständig utveckling av alla kreativa talanger hos producenterna. Dessa skillnader kan inte neutraliseras av utbildning, indoktrinering, moraliska förmaningar eller tillfälliga »masskritik-kampanjer» som maoisterna förfäktar, och ännu mindre av mystifierande lösningar av typen kader som arbetar en dag i veckan med manuellt arbete. Dessa objektiva hinder på vägen mot den *gradvisa utvecklingen av verkliga socialistiska produktionsförhållanden* kan hindras från att bli källor till materiella privilegier bara om en strikt distinktion görs mellan den funktionella och den sociala arbetsdelningen, dvs om massan av producenter (i första hand de som sannolikt exploateras mest, de manuella arbetarna) får sådana förhållanden att de kan utöva verklig politisk och social makt över varje privilegierat skikt av »funktionärer». En radikal minskning av arbetsdagen och en fulländad sovjetdemokrati är de två huvudkomponenterna för att uppnå detta mål.

Nuvarande förhållanden, vilka gör problemet att upprätthålla och förstärka den proletära demokratin speciellt svårt skulle naturligtvis förändras kvalitativt om (eller när) någon av följande företeelser inträffar:

1. En socialistisk revolution i en eller flera avancerade kapitalistiska länder. En sådan revolution skulle i sig själv ge en enorm impuls till kampen för demokratiska rättigheter över hela världen, och skulle omedelbart öppna möjligheten till ökad produktivitet i en väldig omfattning, och därmed eliminera den knapphet som är roten till uppkomsten av en parasitär byråkrati.
2. En politisk revolution i de byråkratiskt deformerade eller degenererade arbetarstaterna, speciellt i Sovjetunionen eller Folkrepubliken Kina, skulle på samma sätt inleda en våg av kamp för proletär demokrati med kolossala återverkningar internationellt, förutom att den

också sätter stopp för en byråkratisk kasts maktutövning och dess idé om byggandet av »socialismen i ett land».

Som en följd av en politisk revolution skulle en gemensam ekonomisk planering mellan alla arbetarstater kunna bli verklighet, vilket skulle betyda framsteg i produktivitet och därmed vara till hjälp för att avlägsna den parasitära byråkratins materiella förutsättningar.

Slutligen: Det är sant att det inte finns någon absolut växelverkan eller samtidighet mellan utplåningen av den kapitalistiska statsmakten och den privata äganderätten till produktionsmedel, och inte heller utplånas automatiskt skillnader på den personliga välfärdens område, när det gäller kulturarv och ideologiskt inflytande, för att inte tala om alla element av varuproduktion som finns kvar. Långt efter det att den borgerliga statsmakten har störtats och kapitalistisk egendom avskaffats, kommer kvarlevor av varuproduktion och rester av penningekonomin att fortsätta utgöra en ram inom vilken en primitiv kapitalackumulation fortfarande kan uppstå, speciellt om produktivkrafternas utvecklingsnivå fortfarande är otillräcklig för att garantera den automatiska uppkomsten och konsolideringen av verkliga socialistiska produktionsförhållanden. På samma sätt kommer, långt efter att borgarklassen förlorat sin ställning som den politiskt och ekonomiskt ledande klassen, inflytandet av borgerlig och småborgerlig ideologi, seder, vanor, kulturella värderingar etc, att dröja sig kvar inom relativt stora områden av det sociala livet och inom breda samhällslager.

Men det är fullständigt felaktigt att utifrån dessa obestridda fakta (som är en av huvudorsakerna till att arbetarklassens statsmakt är nödvändig för att förhindra att »öar av borgerligt inflytande» blir baser för kapitalismens återupprättande) dra slutsatsen att repressiva åtgärder mot försvarare av en borgerlig ideologi är en nödvändig förutsättning för uppbygget av det socialistiska samhället. Tvärtom så bekräftar historisk erfarenhet repressiva åtgärders totala ineffektivitet i kampen mot reaktionära borgerliga och småborgerliga ideologier; i det långa loppet leder dessa metoder i stället till att dessa ideologier i stället förstärks och att den stora massan av arbetare ideologiskt avvärjas. Detta på grund av brist på erfarenheter av verklig politisk och ideologisk debatt och bristen på trovärdighet hos de officiella »statsdoktrinerna».

Det enda effektiva sättet att utrota dessa ideologiers inflytande bland arbetarmassorna är:

- a. Att man skapar objektiva förhållanden som gör att dessa ideologier förlorar de materiella grundvalarna för sin uppkomst.
- b. Att man utkämpar en obeveklig strid mot dessa ideologier *inom ideologins eget område*, en strid som bara kan vinnas i en öppen debatt och i öppna konfrontationer, dvs med frihet för förfäktarna av reaktionära ideologier att försvara sina idéer, en ideologisk-kulturell pluralism.

Bara de som varken tror på marxismens överlägsenhet och materialistiska idéer eller på arbetarklassen och de arbetande massorna, ryggar tillbaka för en öppen ideologisk kamp mot borgerliga och småborgerliga ideologier under proletariats diktatur. När en gång borgarklassen är avvärjad och exproprierad, när dess medlemmar en gång bara har tillgång till massmedia i förhållande till sin numerära styrka, då finns det ingen orsak att frukta en fri och öppen konfrontation mellan deras idéer och våra. Denna konfrontation är det enda sätt på vilket arbetarklassen kan skola sig själv ideologiskt, och framgångsrikt frigöra sig från ett inflytande av borgerliga och småborgerliga idéer.

Tilldelas marxismen en monopolställning (för att inte tala om speciella versioner eller tolkningar av marxismen) på det ideologisk-kulturella området, genom administrativa och repressiva åtgärder från staten, kan detta leda till att marxismen förvandlas från kritisk vetenskap till en form av statsdoktrin och statsreligion, med en ständigt minskad attraktion hos de arbetande massorna och speciellt ungdomen som följd. Detta är uppenbart idag i Sovjet, där den monopolställning som getts den »officiella marxismen» maskerar en verklig

brist på levande marxistiskt tänkande på alla områden. Marxismen, som *framför allt* innebär kritiskt tänkande kan bara frodas i en atmosfär av verklig diskussionsfrihet och ständig konfrontation med andra strömningar, dvs i en atmosfär av full ideologisk och kulturell pluralism.

Arbetarstatens självförsvar

Naturligtvis måste varje arbetarstat försvara sig mot försök att störta den och mot öppna kränkningar av dess grundläggande lagar. I arbetardemokratien kommer grundlagen och strafflagen att förbjuda privat tillägnelse av produktionsmedel och privat anställning av lönearbetare, precis som grundlagen och strafflagen under borgerligt styre bestraffar den som försöker inskränka den privata egendomsrätten. Men så länge vi ännu inte nått det klasslösa samhället, så länge som arbetarklassens styre lever kvar och ett återupprättande av kapitalismen förblir möjligt, kommer grundlagen och strafflagen i proletariats diktatur att förbjuda och bestraffa *handlingar* som väpnat uppror, försök att med våld störta arbetarklassens styre, terroristattacker på representanter för arbetarstaten, sabotage, spionage i främmande makts tjänst etc. Men bara *bevisade handlingar* av detta slag skall kunna bestraffas, inte allmän propaganda som är indirekt eller direkt positiv till ett återupprättande av kapitalismen. *Detta betyder att alla skall garanteras politisk organisationsfrihet, inklusive de pro borgerliga element som i sina handlingar respekterar arbetarstatens konstitution*, dvs som inte är aktiva i våldsaktioner som syftar till att tillintetgöra arbetarmakten och den kollektiva egendomen. Arbetarstaten behöver inte frukta för propaganda som försöker få arbetarna att ge tillbaka fabriker och bankerna till privata ägare.

Chansen är liten att en majoritet av arbetarklassen kommer att »övertygas» av en sådan propaganda. Arbetarklassen i de imperialistiska länderna, de byråkratiserade arbetarstaterna och i ett ökat antal halvkoloniala länder har styrka nog att inte införa begreppet »tankebrott», varken i sina lagar eller i arbetarstatens dagliga praktik.

Detta är vår programmatiska och principiella inställning – obegränsad frihet för alla de individer, grupper, tendenser och partier som i sin praktik respekterar den kollektiva egendomen och arbetarnas konstitution. I praktiserandet av dessa normer måste naturligtvis hänsyn tas till de konkreta omständigheterna. Borgarklassen har tidigare, och kommer att vid proletära revolutioner, sätta igång inbördeskrig och understödja utländska militära invasioner för att förhindra upprätthållandet av proletariats diktatur. I sådana tider då den tidigare härskande klassen med våld försöker krossa arbetarmakten måste krigets lagar tillämpas, detta betyder att borgarklassens rätt till politisk aktivitet kan komma att begränsas. Ingen social klass, ingen stat, har någonsin gett dem som är aktivt engagerade i krig för att störta statsmakten fullständig frihet. Proletariats diktatur kan inte handla annorlunda i denna fråga.

Vad som emellertid är viktigt att strikt skilja mellan är å ena sidan aktivitet som innebär våld mot arbetarmakten och å den andra politisk aktivitet, ideologiska ståndpunkter eller politiska ställningstaganden som kan tolkas som positiva till ett återupprättande av kapitalismen. Mot terror försvarar sig den proletära staten med undertryckande. Mot reaktionär politik och reaktionära idéer försvarar den sig med politisk och ideologisk kamp. Detta är inte en fråga om »moral» eller »snällhet». Det är i grunden en fråga om *långsiktig praktisk effektivitet*.

För att undertrycka varje form av politisk kritik, opposition eller icke-konformism i de länder som styrs av en parasitär byråkrati så har stalinisterna länge använt sig av förtalskampanjer mot sina kritiker, man använder anklagelser som »i maskopi med imperialismen», »spionage för främmande makt» och »antisocialistisk» eller »antisovjetisk agitation». Med dessa anklagelser som förevändning har man satt igång ett barbariskt förtryck i masskalla, och skapat en djup (i grunden hälsosam) misstro mot bruk av straff-, juridiska eller polisiära

institutioner uppbyggda för politiskt undertryckande. Det är därför nödvändigt att betona att användandet av repressivt självförsvar från arbetarklassens och dess stats sida mot försök att krossa arbetarstaten med våld måste bli strikt begränsat till bevisade *brott och handlingar*, och inte blandas samman med ideologiska, politiska och kulturella aktiviteter. Fjärde Internationalen försvarar och kämpar för en utvidgning av de mest progressiva erövringarna från den borgerligt-demokratiska revolutionen på lagarnas och juridikens område och kommer att arbeta för att dessa förs in i den socialistiska konstitutionen och strafflagen. Det innefattar rättigheter som:

- a. Att lagarna skall vara skriftliga och att ingen retroaktiv lagstiftning får förekomma. Bevisbördan skall ligga på den anklagande, den anklagade är oskyldig tills skulden är bevisad.
- b. Rätten hos varje individ att själva bestämma över sitt försvar; full immunitet för legala försvarare för varje ställningstagande eller bevis som använts i en rättegång.
- c. Att inga kollektiva bestraffningar av t ex sociala grupper eller hela familjer får förekomma.
- d. Ett strikt förbud mot all form av tortyr och framtvingande av bekännelser genom fysisk eller psykisk press.
- e. En utvidgning och ett utbyggande av ett system med öppna jury-rättegångar.
- f. Demokratiska val av alla domare. Rätten för de arbetande massorna att avsätta valda domare.

Den bästa garantin mot allt missbruk av statens repressiva organ är att de arbetande massorna deltar i den politiska aktiviteten: den bredast möjliga socialistiska demokrati, och ett upphävande av en privilegierad minoritets monopol att inneha vapen, till förmån för en allmän beväpning av arbetarklassen (arbetarmilis).

Om tider av inbördeskrig gör vissa begränsningar av de demokratiska rättigheterna oundvikliga, så skall orsaken, naturen och ramarna för sådana inskränkningar göras klart förståeliga. Det är nödvändigt att klart och ärligt inför hela arbetarklassen förklara att varje sådan begränsning är en avvikelse från de programmatiska idéer som svarar mot arbetarklassens historiska intressen, att avvikelserna är undantag och inte regel. Detta betyder att de skall begränsas till det yttersta, både i omfattning och i tid, och återkallas så snart som möjligt. Arbetarna måste vara speciellt vaksamma på nödvändigheten att hindra begränsningarna från att bli institutionaliserade och upphöjda till principer.

Samtidigt är det nödvändigt att betona den borgerliga kontrarevolutionens direkta politiska och materiella ansvar för varje begränsning av den socialistiska demokratin under krigsvillkor. Sättet på vilket arbetarstaten behandlar den tidigare härskande klassen, beror helt och hållet på hur denna klass praktiskt handlar, detta måste betonas både inför samhället som helhet och inför resterna av borgarklassen.

En fortsatt existens av mäktiga imperialistiska stater och rika borgarklasser innebär ett läge med en mer eller mindre ständigt närvarande *potentiell* klasskamp i världsskala, ett mer eller mindre *potentiellt* inbördeskrig. Arbetarstaternas uppenbart nödvändiga försvar mot *faran* av utländsk imperialistisk intervention får inte rättfärdiga att ett läge av *potentiellt* inbördeskrig identifieras med ett *verkligt* inbördeskrig. Stalinister av alla schatteringar har ständigt använt en sådan identifikation för att rättfärdiga en strypning av arbetardemokratin i de länder som styrs av parasitära byråkratier. Etableringen av ett monolitiskt enpartistyre i en arbetarstat förstärker inte dess möjligheter till självförsvar mot imperialistisk aggression. Sanningen är den motsatta. Existensen av ett system med socialistisk demokrati skulle göra det mycket svårare för imperialisterna att starta en militär strid under förevändningen »att försvara friheten». Politisk medvetenhet och övertygelse bland de arbetande massorna, en hög nivå på

den politiska aktiviteten, mobiliseringen och vakenheten, internationalistisk skolning och handling i arbetarklassen, allt hjälper till att göra arbetarstaten till en kraftfull attraktionspol för den internationella arbetarklassen. Naturligtvis måste varje arbetarstat utveckla ett modernt militärt försvar och underrättelseväsen i försvaret mot fientliga kapitalistiska stater, men ett stöd från den internationella arbetarklassen är tusen gånger mer effektivt som självförsvar än en stark hemlig polis ständigt på jakt efter »främmande infiltratörer» och »spioner». På lång sikt försvagar bara polismetoder styrkan i den segerrika arbetarklassens självförsvar mot utländska fiender.

Slutligen skall det betonas att huvudproblemet idag i Sovjetunionen, Kina och i de öst-europeiska arbetarstaterna inte är faran för kapitalismens återupprättande genom krig eller inbördeskrig. Huvudproblemet för arbetarklassen i dessa länder är en privilegierad byråkratisk kasts diktatoriska kontroll över det ekonomiska, politiska och sociala livet. Under dessa förhållanden är det än viktigare att betona försvaret av allas demokratiska rättigheter mot de inskränkningar som byråkratin infört.

En grundläggande del av programmet för den socialistiska revolutionen

Balansräkningen av femtio års byråkratiskt styre, en epok som inleddes i och med uppkomsten av den stalinistiska regimen i Sovjetunionen, och av 25 års kris i världs-stalinismen kan summeras på följande sätt:

a. Trots olikheter mellan de olika europeiska och asiatiska arbetarstaterna, och trots alla de förändringar som ägt rum i dessa stater kännetecknas de dock alla av frånvaron av institutionaliserad och konstitutionellt garanterad direkt arbetarmakt (dvs demokratiskt valda arbetarråd, eller råd av arbetare och bönder, som utövar direkt statsmakt) . Överallt existerar i praktiken enpartisystem som ett uttryck för de privilegierade byråkraternas fullständiga makt över hela det sociala livet. Avsaknaden av rätten att bilda tendenser inom det enda partiet, och förnekandet av verklig demokratisk centralism i den leninistiska betydelsen av ordet, förstärker monopolet i utövandet av statsmakten. Den parasitära naturen hos de materiellt privilegierade byråkratierna betyder dessutom att ytterligare betydelsefulla hinder finns på vägen mot den socialistiska världsrevolutionen och uppbygget av det socialistiska samhället, övergången från kapitalism till socialism försvåras, tankar kvävs och ofantliga mängder social rikedom missbrukas och förslösas.

b. Trots punktkritik av det existerande politiska och ekonomiska systemet i Sovjetunionen och i de andra byråkratiserade arbetarstaterna, som med stöd av olika ideologiska strömningar utvecklats efter den stalinistiska efterkrigs-krisen (titoism, maoism, castroism, »euro-kommunism» och vänstercentrism av italiensk, spansk och västtysk typ etc) så har ingen av dessa strömningar lagt fram ett helhetligt alternativ till den stalinistiska modellen i Sovjet. Mot den byråkratiska maktstrukturen har ingen ett sammanhängande alternativ för direkt demokratisk arbetarmakt. Ingen verklig förståelse av stalinismen är möjlig utan en marxistisk analys av byråkratin som ett specifikt socialt fenomen. Inget verkligt alternativ till byråkratin styre (förutom ett återupprättande av kapitalismen) är möjlig utan en garanterad direkt arbetarmakt genom demokratiskt valda arbetarråd (arbetar- och bonderåd) , flerpartisystem och fullständiga demokratiska rättigheter för alla arbetare, inom ett system av planerat och demokratiskt centraliserat självstyre över ekonomin av de samverkande producenterna.

Den så kallade eurokommunistiska strömningen har med sin kritik av dogmerna och praktiken hos den sovjetiska och de östeuropeiska byråkratierna, och med att öppna en polemik mot Kreml snarare målet att få till stånd en reformering av de värsta uttrycken för det stalinistiska styret än en revolutionär förändring. De eurokommunistiska partierna har inte klippt av den

navelsträng som förbinder dem med Sovjetbyråkratin och de fortsätter att »objektivt» rättfärdiga och hitta på ursäkter för byråkratin tidigare brott, och försvarar också många aspekter i de nuvarande formerna för det byråkratiska styret. Dessa partiers klassamarbetspolitik och respekterande av den borgerliga ordningen, leder till att de också i tider av masstrider i de imperialistiska staterna, tvingas hålla tillbaka massorna, speciellt inom de massorganisationer de kontrollerar och inom de egna partierna. Denna politik gör att de inte kan göra några som helst anspråk på att stå för ett försvar av arbetardemokratien. I sin kritik av arbetarstaterna har de systematiskt fördunklat skillnaden mellan borgerlig demokrati och arbetardemokrati, och under skenet av att bekämpa enpartisystemet i Sovjet. Östeuropa och Kina har de i realiteten försvarat uppfattningen att det enda alternativet till det byråkratiska enpartistyret är acceptandet av parlamentariska institutioner uppbyggda enligt den borgerliga modellen, de ifrågasätter över huvud taget inte den borgerliga statens existens. På detta sätt för de i dagens arbetarrörelse åter in den klassiska socialdemokratiska huvudtesen om en »fredlig» och »stegvis» övergång till socialismen.

I ljuset av alla dessa misslyckanden framträder Fjärde Internationalens program för proletariats diktatur, arbetarklassens direkta styre genom valda arbetarråd och flerpartisystem i sovjeterna, som det enda helhetliga och seriösa alternativet till tvillingrevisionerna av marxismen, den socialdemokratiska reformismen och den stalinistiska lagen om monopolstyre av en byråkratisk kast som tillskansat sig makten. Vårt program som i sina huvuddrag är en fortsättning på traditionen från Marx och Engels skrifter om Pariskommunen, Lenins Staten och Revolutionen och dokumenten om proletariats diktatur från Kominterns första kongresser, har ytterligare berikats i ljuset av senare analyser av proletära revolutioner och byråkratisk degenerering eller deformation av arbetarstaterna, först av Trotskij i Den förrådade revolutionen och i Fjärde Internationalens grundningsdokument och senare på Fjärde Internationalens kongresser efter andra världskriget. Detta dokument summerar de revolutionära marxisternas nuvarande ståndpunkter i denna huvudaspekt av programmet för den socialistiska revolutionen.